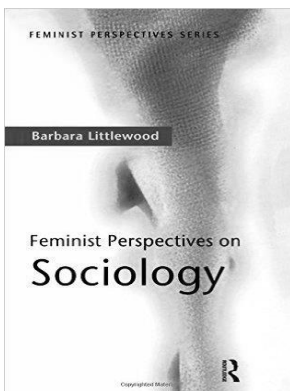

Book Review: Feminist Perspectives on Sociology

รัชชนก สัตยวินิจ *

กัมปนาท เบ็ญจนาวิ **

Littlewood, Barbara. 2004

Feminist Perspectives on Sociology

Harlow: Pearson Prentice Hall, 254 pages

หนังสือ Feminist Perspectives on Sociology ของผู้เขียนที่ชื่อว่า Barbara Littlewood เป็นหนังสือที่ได้นำเสนอถึง มุมมองเกี่ยวกับสตรีนิยม ภายใต้การศึกษาของ “สังคมวิทยา” (sociology) ซึ่งเป็นสาขาวิชาหนึ่งที่ทำให้ความสนใจเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของสิ่งต่าง ๆ ในสังคมและการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดย

*อาจารย์ประจำ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
(A lecturer of Department of Political Science, Faculty of Political Science and Law,
Burapha University) Email: praw_ziza@hotmail.com

** นักวิชาการอิสระ (Independent scholar) Email: kampanart_@hotmail.com

Littlewood ได้กล่าวถึงความสนใจของนักสังคมวิทยาที่มีต่อสตรีนั้น เกิดขึ้นจากการที่นักสังคมวิทยาในช่วงยุคหลังสงคราม (postwar) เป็นต้นมา ให้ความสนใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว (family) มากขึ้น โดยเฉพาะการตั้งคำถามกับครอบครัวในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญในการเกิดขึ้นของ เพศสภาวะ (sexuality), การเป็นแม่ (motherhood), ความรุนแรง (violence), และงานบ้าน/การเป็นลูกจ้าง (housework/employment) ซึ่งเป็นสิ่งที่กลุ่มสตรีนิยมมองว่าเป็นตัวการที่ส่งผลในด้านลบต่อผู้หญิงทุกคน

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ Littlewood ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ ส่วนแรกกล่าวถึงการศึกษาของสาขาวิชาสังคมวิทยาที่มีการเปลี่ยนแปลง และมาสู่การให้ความสนใจต่อมุมมองเกี่ยวกับสตรีนิยม กับส่วนที่สองที่จะกล่าวถึงมุมมองของกลุ่มสตรีนิยมและการเมืองกับสตรีนิยม โดยนำเอาผลการศึกษาวิจัยต่าง ๆ และการเคลื่อนไหวเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง (political interest) ของกลุ่มสตรีนิยมมานำเสนอ ซึ่งจากเนื้อหา 2 ส่วนสำคัญที่ Littlewood ได้พยายามนำเสนอในหนังสือเล่มนี้ได้ถูกจัดแบ่งเนื้อหาตามโครงสร้างหนังสือออกเป็น 8 บท ด้วยกัน ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 มุมมองสตรีนิยมภายใต้สังคมวิทยา (Feminist Perspectives on Sociology) เป็นการเริ่มต้นในการกล่าวถึงการเชื่อมโยงเข้าหากันระหว่างการศึกษาของกลุ่มนักสังคมวิทยากับกลุ่มสตรีนิยม Littlewood กล่าวว่า การเชื่อมโยงเข้าหากันดังกล่าวเป็นอิทธิพลของสตรีนิยมที่มีต่อแนวทางการศึกษาของนักสังคมวิทยาในยุคหลังสงครามเป็นต้นมา เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวกลุ่มสตรีนิยมมีการเคลื่อนไหวจำนวนมากและกลุ่มสตรีนิยมเองก็มีความแตกต่างหลากหลายหลากหลายตามจุดยืนของแต่ละกลุ่ม¹ ทำให้การสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของกลุ่มสตรีนิยมไม่มีรูปแบบและวิธีวิทยาที่

¹ ความแตกต่างของกลุ่มสตรีนิยมที่เกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ได้แก่ (1) กลุ่มที่มีจุดยืนตามอุดมการณ์การเมือง เช่น กลุ่ม Liberal, Anarcho, Eco, และ Marxist/Socialist (2) กลุ่มที่มีจุดยืนตามวิธีการเปลี่ยนแปลง เช่น กลุ่ม Radical และ Revolutionary (3) กลุ่มที่มีจุดยืนตามอัตลักษณ์ เช่น กลุ่ม Lesbian, Black, และ Generation X (4) กลุ่มที่มีจุดยืนตามทฤษฎี

แน่นอน การศึกษาของกลุ่มสตรีนิยมจึงมีลักษณะแบบสหวิทยาการ (interdisciplinary) ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสังคมด้วยการเชื่อมโยงกันระหว่างการเคลื่อนไหวกับการศึกษาเพื่อสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิงในสังคมเข้าด้วยกัน จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงได้กลายเป็นความสนใจและกลายเป็นพื้นที่ในการศึกษาใหม่ ของนักสังคมวิทยา และยังทำให้นักสังคมวิทยาในยุคหลังจำนวนมากจึงได้รับอิทธิพลจากการศึกษาแบบสหวิทยาการ รวมถึงผลิตผลงานการศึกษาที่ตอบสนองต่อการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมมากขึ้น โดยให้ความสนใจกับชีวิตและประสบการณ์ของผู้หญิงเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษา

บทที่ 2 ความท้าทายทางญาณวิทยา (The Epistemological Challenge) เป็นส่วนเนื้อหาที่ Littlewood กล่าวถึงความท้าทายที่เกิดขึ้นของการศึกษามุมมองสตรีนิยมของนักสังคมวิทยา เนื่องจาก ในอดีตสังคมวิทยาเป็นหนึ่งในสาขาวิชาที่มีระเบียบการศึกษา² (discipline) ที่แบ่งแยกจากสาขาวิชาอื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่กลุ่มสตรีนิยมไม่เห็นด้วย เพราะจะเป็นการกีดกัน/ปิดบังซ่อนเร้นผู้หญิงออกจากจากผลการศึกษาต่าง ๆ เหมือนเช่นงานศึกษาในอดีตส่วนใหญ่ที่เป็นเพียงการศึกษาที่ยืนยันความคิดของผู้ชายในสังคม การปิดช่องว่างดังกล่าวกลุ่มสตรีนิยมจึงเน้นการศึกษาแบบสหวิทยาการและเน้นผลการศึกษาที่ก่อให้เกิดการเมืองของการวิจัย (politics of research) ขึ้น เพื่อเป็นการสร้างข้อเสนอ (offer) ในการเคลื่อนไหวและต่อรองของกลุ่มสตรีนิยม ดังนั้น การศึกษาของนักสังคมวิทยาต่อสตรีนิยมในยุคหลังทศวรรษ 1970 นั้น จึงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมมากขึ้น ได้แก่ กลุ่ม

ในช่วงทศวรรษ 1990 เช่น กลุ่ม Postmodern, Postcolonial, และ Postfeminist หรือกลุ่มที่มีเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ อย่าง กลุ่ม Transnational เป็นต้น

² พื้นฐานของการศึกษานักสังคมวิทยาในช่วงทศวรรษที่ 1970 แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural Functionalism) ที่ได้รับความนิยมมาจาก Émile Durkheim กับกลุ่มทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) หรือกลุ่ม New Left Marxist เป็นกลุ่มที่เชื่อในเรื่องของความขัดแย้งจะเป็นหนทางไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่กลุ่มดังกล่าวไม่ยอมรับว่านำเอาความคิดมาจาก Karl Marx

Feminist Empiricism คือ กลุ่มที่เน้นศึกษาบนพื้นฐานของประสบการณ์และชีวิตของผู้หญิงเป็นสำคัญ ทั้งประสบการณ์ของความไม่เท่าเทียมในสังคมและประสบการณ์การดิ้นรนต่อสู้ ส่วนกลุ่ม Feminist Standpoint เป็นกลุ่มที่ใช้จุดยืนทางความคิด/อุดมการณ์ของตนเองในการศึกษาทำความเข้าใจสังคม อย่างเช่น กลุ่ม Black Feminist ที่สนใจในเรื่องเชื้อชาติและชาติพันธุ์กับความไม่เท่าเทียมของผู้หญิงด้วย (กลุ่มอื่นไม่สนใจในเรื่องนี้)

บทที่ 3 การแบ่งงานกันทำ (Divisions of Labour) เนื้อหาส่วนใหญ่ของบทนี้เป็นการอธิบายถึงระบบการแบ่งงานกันทำที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของผู้หญิงที่ไม่เท่าเทียมกับผู้ชาย โดยเฉพาะในสังคมทุนนิยมที่ผู้หญิงต้องมียุทธศาสตร์การดิ้นรนต่อสู้ทั้งการเป็นแม่บ้านของครอบครัวและการเป็นแรงงานลูกจ้างในอุตสาหกรรมการผลิต ส่วนผู้ชายมีบทบาทหน้าที่เพียงการแรงงานลูกจ้างเท่านั้น นอกจากนี้ผลตอบแทนของผู้หญิงที่รับจากการเป็นแรงงานลูกจ้างยังมีสัดส่วนที่ได้น้อยกว่าผู้ชาย ด้วยเหตุผลของลักษณะงานของผู้หญิงที่เป็นงานบริการ (service) และเป็นเพียงงานไม่เต็มเวลา (part time) รวมถึงเป็นงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะเฉพาะ (unskilled) เหมือนงานของผู้ชาย การแบ่งงานกันทำจึงเป็นการสวนหนึ่งที่สะท้อนปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศในสังคม

บทที่ 4 ปิตาธิปไตย กับพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว (Patriarchy: Public and Private) คือ ส่วนที่กล่าวถึงระบบปิตาธิปไตยหรือระบบชายเป็นใหญ่ในสังคม ซึ่ง Littlewood ได้กล่าวถึง 2 สำนักคิดที่ได้ทำการวิเคราะห์ระบบปิตาธิปไตยได้แก่ กลุ่มสตรีนิยมสายถอนรากถอนโคน (radical feminist) ซึ่งเชื่อว่าระบบปิตาธิปไตยได้ฝังรากลึกกลงไปในทุก ๆ ส่วนของสังคม สะท้อนให้เห็นได้จากกิจกรรมที่ขึ้นในพื้นที่ส่วนตัวของมนุษย์ (private) และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กับกลุ่มที่สอง คือ กลุ่มมาร์กซิสต์ (marxist) ที่ได้อธิบายระบบปิตาธิปไตยที่เกิดขึ้นในโครงสร้างวิธีการผลิตในพื้นที่สาธารณะ (public) ภายใต้ระบบทุนนิยม ซึ่งแนวความคิดของทั้งสองกลุ่มที่แตกต่างกัน ได้กลายเป็นข้อถกเถียงต่อระบบปิตาธิปไตยในหลายประเด็น เช่น ต้นตอของการเกิดขึ้นของระบบปิตาธิปไตยเกิดขึ้นในพื้นที่บ้าน (private) หรือที่ทำงาน (public) หรือประเด็นอำนาจของระบบปิตาธิปไตยเป็นอำนาจในรูปแบบอุดมการณ์

(ตามความเชื่อของกลุ่มถอนรากถอนโคน) หรือรูปแบบวัตถุ (ตามความเชื่อของกลุ่มมาร์กซิสต์) เป็นต้น นอกจากนี้ในส่วนดังกล่าวยังกล่าวถึงรัฐในฐานะที่มีส่วนสำคัญต่อการเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ของระบอบปิตาธิปไตย

บทที่ 5 การเมืองภายใต้ร่างกาย (Body Politics) ภายในบทนี้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของการเมืองเกี่ยวกับเพศ ผ่านการใช้ร่างกายของมนุษย์เป็นเครื่องมือสำคัญในการแบ่งแยกเพศ และสร้างบรรทัดฐานทางสังคม/หน้าที่ระหว่างเพศ การแบ่งแยกเพศผ่านร่างกายทำให้ผู้หญิงมีความแตกต่างและมีภาระหน้าที่ผ่านร่างกาย (burdens their bodies) เช่น การคุมกำเนิด (contraception) การคลอดบุตร (childbirth) และโสเภณี (prostitution) ทำให้ในระยะต่อมากลุ่มผู้หญิงผิวดำ (black women) และเลสเบี้ยน (lesbians) ออกมาต่อสู้และปลดแอกตัวเองภายใต้ร่างกาย รวมไปถึงการเหยียดชาติพันธุ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย เพื่อรื้อถอนโครงสร้างชุดความคิดเกี่ยวกับมุมมองร่างกายของผู้หญิงถูกผลิตซ้ำ (reproduction) ภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่

บทที่ 6 การอาศัยอยู่ในโลกยุคหลัง (Living in a Post World?) บทนี้กล่าวถึงวิวัฒนาการของทฤษฎีสตรีนิยม ภายใต้การศึกษาของสังคมวิทยาจากยุคสมัยใหม่ (modernity) ถึงยุคหลังสมัยใหม่ (post Modernity) รวมถึงข้อวิพากษ์และเงื่อนไข ซึ่งวิวัฒนาการของทฤษฎีสตรีนิยมแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของรูปแบบความไม่เท่าเทียมทางเพศในแต่ละช่วงคลื่นของสตรีนิยม (wave of feminism) ทำให้การออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองของผู้หญิงมีความแตกต่างไปด้วย เช่น การเคลื่อนไหวเรียกร้องความไม่เท่าเทียมของเชื้อชาติ ในช่วงที่โอกาสเข้าไปถึงการศึกษาของผู้หญิงผิวดำน้อยกว่าผู้หญิงผิวขาว เป็นต้น ทำให้สตรีนิยมหลังสมัยใหม่ (post feminism) ให้ความสนใจศึกษาความแตกต่างของชนชั้น เชื้อชาติ อัตลักษณ์ของผู้หญิงมากขึ้น ผ่านการวิเคราะห์วาทกรรม (analysis of discourse) แทนที่การวิเคราะห์โครงสร้าง (analysis of structure) แบบยุคสมัยใหม่ในอดีต ทำให้เกิดความหลากหลายทางการศึกษาของสตรีนิยมมากกว่าจำกัดอยู่ภายใต้กรอบของปิตาธิปไตย

บทที่ 7 หลังอาณานิคมนิยมและสตรีนิยม (Postcolonialism and Feminism) อธิบายถึงลัทธิอาณานิคม (colonialism) ความสัมพันธ์กับผู้หญิงที่

พยายามจะกดทับ (oppression) และขูดรีดผลประโยชน์ (exploitation) จากผู้หญิงทำให้ผู้หญิงเกิดสถานะความเป็นรอง (subordination) กล่าวคือ ลัทธิอาณานิคมพยายามสร้างการพัฒนากายใต้ระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม และทำให้วัฒนธรรมของประเทศโลกที่สามถูกมองว่าป่าเถื่อน (barbaric) ส่วนกลุ่มที่พัฒนาแล้ว เช่น พวกตะวันตก จะตั้งประเทศที่ด้อยกว่าไปสู่โลกของการพัฒนา ดังนั้นสตรีนิยมหลังอาณานิคม (postcolonial feminism) มองว่า ผู้หญิงจะถูกกดทับผ่านการจ้างงาน (employment) และการเป็นแม่บ้าน (housewifization) แม้กระทั่งผู้หญิงโลกที่หนึ่งและผู้หญิงโลกที่สามมีการกดทับกันเอง ผ่านการเหยียดเชื้อชาติและประวัติศาสตร์ ดังนั้นการเรียกร้องของผู้หญิงทั้งสองกลุ่มจะแตกต่างกัน สตรีนิยมหลังอาณานิคมจึงให้ความสนใจความไม่เท่าเทียมกันทางเชื้อชาติ เช่น การใส่ฮิญาบ (hijab) ของผู้หญิงมุสลิม

บทที่ 8 สตรีนิยมกับโลกาภิวัตน์ (Globalising Feminisms) บทนี้อธิบายแนวคิดของโลกาภิวัตน์ ในฐานะปัจจัยส่วนหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ โดยเฉพาะการผลิตซ้ำระบอบปิตาธิปไตยในสังคมต่าง ๆ ผ่านระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ดังจะเห็นได้จาก แรงงานเพศหญิงมีสถานภาพและค่าจ้างที่ต่ำกว่าแรงงานเพศชาย ทำให้ผู้หญิงต้องเคลื่อนย้ายไปสู่พื้นที่งานอื่นแทนในหลายประเทศ เช่น การเป็นโสเภณี เป็นต้น การผลิตซ้ำระบอบปิตาธิปไตยโดยโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิด กลุ่มสตรีนิยมสายโลกาภิวัตน์ (global feminism) ขึ้น เพื่อวิพากษ์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ผ่านการเปิดเผยประสบการณ์ความไม่เท่าเทียมของผู้หญิงที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งระดับท้องถิ่น (local) กับระดับสากล (global) ร่วมกัน ซึ่งทิศทางการกล่าวว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มสตรีนิยมหลังอาณานิคม (postcolonial feminism)

ประเด็นเรื่องผู้หญิงกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยม (feminist) ในสังคมถือเป็นประเด็นหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นความไม่เท่าเทียมภายในสังคมที่เกิดขึ้น ซึ่งสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองเองก็ได้ให้ความสนใจต่อความไม่เท่าเทียมทางเพศนี้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดร่วมในการวิเคราะห์ของสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและสาขาวิชาสังคมวิทยาต่อมุมมองของสตรีนิยมที่สะท้อนจากหนังสือเล่มนี้ก็คือ การศึกษาและวิเคราะห์ถึงต้นตอของปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงในสังคมทุนนิยมยุค

ปัจจุบัน และนำเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อให้สังคมเกิดความเท่าเทียมขึ้นได้ ซึ่งการวิเคราะห์ดังกล่าวทั้งสองสาขาวิชาสามารถนำมาวิเคราะห์และอธิบายร่วมกันได้ แต่อย่างไรก็ตาม หนังสือดังกล่าวที่สะท้อนการศึกษาของนักสังคมวิทยาต่อมุมมองสตรีนิยม ยังมีจุดที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกับการศึกษาวิเคราะห์ของสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยเฉพาะการให้ความสนใจต่อพลังหรืออุดมการณ์ของผู้หญิงในการเปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่งเป็นจุดที่หนังสือเล่มนี้ไม่ได้นำเสนอมากนักหรือสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจน แต่เป็นเพียงการอธิบายให้เห็นถึงผลการศึกษาที่จะให้เป็นเครื่องมือของกลุ่มสตรีนิยมได้อย่างไร

ดังนั้น หากพิจารณาคุณภาพการของสตรีนิยมในมุมมองของสังคมวิทยาในหนังสือ Feminist Perspectives on Sociology ที่มติดอกการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง ทางคณะผู้เขียนเห็นว่า สตรีนิยมในมุมมองของสังคมวิทยาจากหนังสือเล่มนี้ส่วนหนึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาเรื่อง ระบบทุนนิยม แรงงาน ค่าจ้าง การเมืองเชิงโครงสร้าง และความไม่เท่าเทียมในสังคม ของเศรษฐศาสตร์การเมืองได้ เนื่องจากเศรษฐศาสตร์การเมืองยังมีทิศทางในการวิเคราะห์สังคมในระดับมหภาค หรือโครงสร้างสังคมแบบกว้าง เช่น การศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองถึงประเด็นแรงงาน มักให้ความสนใจแรงงานโดยรวม ๆ ไม่ได้สนใจถึงความแตกต่างระหว่างเพศ ทำให้ผลการศึกษาของเศรษฐศาสตร์การเมืองเกี่ยวกับแรงงานที่ผ่านมาไม่ได้สะท้อนถึงสภาพความเป็นจริงที่แตกต่างหลากหลายเท่าที่ควร เป็นต้น สตรีนิยมในมุมมองของสังคมวิทยาจะสามารถเข้ามาช่วยในการปรับมุมมองและวิธีการวิเคราะห์ของเศรษฐศาสตร์การเมืองที่มีความแตกต่างหลากหลายมากยิ่งขึ้น